

A Bethlen Gábor Alap által támogatott programok megvalósulásáról

1. Jelentéskölcsönzések a moldvai magyarok kétnyelvűségében. Lexikográfiai és kontaktológiai korpusz összeállítása

A moldvai magyar tájnyelv szótára (szerk. Péntek János) alapján lehetőség nyílt a jelentéskölcsönzés típusainak és folyamatának behatóbb vizsgálatára. Első lépésben olyan elektronikus adatbázist hoztunk létre, amely tartalmazza a két kötetes, közel ezer oldalas szótár valamennyi olyan adatát, amely a jelentéskölcsönzés jelenségkörét érinti. A magyar szavak román jelentéseinek mintája szerinti szóhasználatát adatolják az olyan lexikai egységek, mint a következők: *dob* 'gömböc' (← r. *tobă*), *jóság* 'finom étel' (← r. *bunătate, bunătăți*), *megcsinál* 'megront' (← r. *a face 'a fermeca'*), *rakás* 'csoport' (← r. *grămadă 'cantitate, număr mare de ființe'*), *tanácsol* 'pletykál, beszélget' (← r. *a se sfătui '(pop.) a sta la vorbă'*), *tart* 'ragaszkodik valamihez' (← r. *a ține la cineve, ceva*), *unoka* 'unokaöcs', 'unokahúg' (← r. *nepot, nepoată*).

Az adatbázis mintegy 200 ilyen lexikai egységet tartalmaz a vonatkozó nyelvi adatok hangalakjának és jelentésének megadásával a következő szempontok szerint: 1. Sorszám, 2. A (moldvai nyelvjárási) szó, kifejezés hangalakja, 3. A nyelvjárási szó, kifejezés jelentése, 4. A hatást gyakorló román szó hangalakja, 5. A román szó jelentése, 5. Megjegyzések.

E lexikai és jelentésbeli viszonyok meghatározása minden egyes adat esetében kutatói, feltáró munkát igényelt: magyar és román tájnyelvi és értelmező szótárakban való ellenőrzését a feltételezett román hatásnak.

Célunk, hogy e kétnyelvű lexikográfiai korpusz alapján nagyobb tanulmányt írjunk a moldvai magyar nyelvjárásért közvetett román nyelvi hatás tipológiájáról.

Az adatbázist dr. Benő Attila és dr. Péntek János készítette a több évtizedes terpmunka eredményeit megjelenítő *A moldvai magyar tájnyelv szótára* alapján (melynek az első kötete 2016-ban jelent meg az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadásában), felhasználva a kéziratban levő második kötet is.

2. Az erdélyi nyelvöldrajzi és kontaktológiai kutatások negyedszázada (1950–1975). Márton Gyula emlékkonferencia. Tanulmányokat, visszaemlékezéseket tartalmazó emlékkötet és életmű-bibliográfia megjelentetése a konferencia időpontjára (2016. december 15.).

2016. december 17-én, Kolozsváron, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán megszerveztük a Márton Gyula (1916–1976) emlékkonferenciát a neves nyelvészprofesszor emlékére (A konferencia programja megtekinthető a magyar nyelvészeti tanszék honlapján: www.hunlang.lett.ubbcluj.ro). Erre az alkalomra tanulmányokat, visszaemlékezéseket tartalmazó emlékkötetet szerkesztettünk: Czégényi Dóra - Péntek János (szerk.): *Emlékkönyv Márton Gyula születésének centenáriumára*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár 2016. 144 oldal.

Ugyancsak erre a konferencia időpontjára jelent meg a váradi Europrint kiadónál Márton Gyula életmű-bibliográfiája Kádár Edit szerkesztésében és Péntek János bevezető tanulmányával, amelyben az egykori tanítvány értékeli Márton Gyula több évtizedes kutatói és oktató pályáját. A kötet letölthető elektronikus formában a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet honlapján: http://sztanyi.ro/download/Marton_Gyula_Erdelyi_magyar_vegso.pdf.

A program megvalósulását Czégényi Dóra és Péntek János irányító, szerkesztő tevékenysége tette lehetővé.

3. Az erdélyi magyar földrajzi nevek kodifikációjával kapcsolatos, korábban elkezdett munkálatok folytatása. A húsz százalékon felüli magyar lakossággal rendelkező települések standard helységnevei állományának táblázatos bemutatása.

A feliratozható erdélyi magyar településnevek táblázatos bemutatásával kapcsolatos pályázat céljai megvalósultak. A pályázati munkálatok felülvizsgálták az erdélyi magyar településnevek korábban összeállított állományát, a helyesírás és a településszerkezeti változások szempontja alapján módosították azt.

A feliratozható romániai magyar településnevek – magyar-román névjegyzék című Excel-táblázatos bemutatás összesíti a munkálatok eredményeit. Az 1078 feliratozható településnév Excel-táblázatos listája olyan magyar-román névjegyzék, amelynek **A** oszlopában a magyar településnevek sorakoznak ábécérendben, **B** oszlopában pedig azok párhuzamos román nyelvi megfelelői. A további oszlopok azoknak a közigazgatási egységeknek a magyar-román megnevezését tüntetik fel, amelyekhez a szóban forgó településnevek jelölte települések tartoznak: municípium, város, község (**C**, **D** oszlop), megye (**E**, **F** oszlop).

A névjegyzék a magyar helységnevéhasználat egységesítésének ügyét szolgálhatja: lehetséges eszközként járulhat hozzá a pillanatnyilag változatok sokaságában használatos romániai magyar helységnevek állományának, használatának egységesítési folyamatához.

Célunk, hogy az adatok ellenőrzése után a névanyagot megjelenítsük a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet honlapján ilyen módon is segítve a mai erdélyi magyar és román településnevek világában való tájékozódást.

Az adatbázist dr. Csomortáni Magdolna nyelvész kutató állította össze több forrás elemzésével.

4. Az észlelést és az érzékelést kifejező igék szemantikája és szintaktikai viselkedése a magyarban. Adatbázis készítése és tanulmányírás.

A nemzetközi szakirodalom az angol és az újlatin nyelvek esetében kettőségről beszél az észlelést és érzékelést kifejező igéket illetően. Kettőségről abban az értelemben, hogy ugyanazok az igék egyaránt kifejezhetnek észlelést is és érzékelést is. A magyar nyelvre, úgy tűnik, nem feltétlenül áll ugyanez. Az észlelést és az érzékelést kifejező igék nemcsak alakjukat illetően különülnek el egymástól, hanem szintaktikai viselkedésüket illetően is. Egy, a magyar igék több grammatikai és szemantikai elemét, tulajdonságát tartalmazó adatbázis alapján szeretném megvizsgálni a magyar igék szemantikai struktúráját és szintaktikai viselkedését az észlelést és érzékelést kifejező igék kérdéséről.

Ezzel a jelenségkörrel kapcsolatos adatbázist és tanulmányt Dimény Hajnalka egyetemi tanársegéd állította össze. A vizsgálatot egy, *A magyar nyelv értelmező kéziszótárának* igeanyaga alapján létrehozott adatbázis tette lehetővé.

5. A Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények további évfolyamainak a digitalizálása és internetes megjelenítése.

2009-től Intézetünk honlapján elérhető a Román Akadémia magyar nyelvű szaklapja a *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények*. Célunk, hogy a szaklap valamennyi évfolyama az interneten olvashatóvá váljék. 2009-2015 között sikerült digitalizálni és a Intézet honlapján megjeleníteni az 1961-2015-ös évfolyamokat is (www.sztanyi.ro). A pályázati időszakban kitűzött célunk volt az 1959-1960 közötti évfolyamokat is hasonló módon digitalizálni és megjeleníteni (összesen mintegy 600 oldalt). Ezt a vállalt feladatot is teljes mértékben megvalósítottuk. A digitalizálási munkálatokat Juhász Tihamér végezte. A folyóiratszámok beszerzését, a munkálat felügyeletét és ellenőrzését Benő Attila végezte.